

STUDENT

GODINA XXXII

11. JUN 1968.

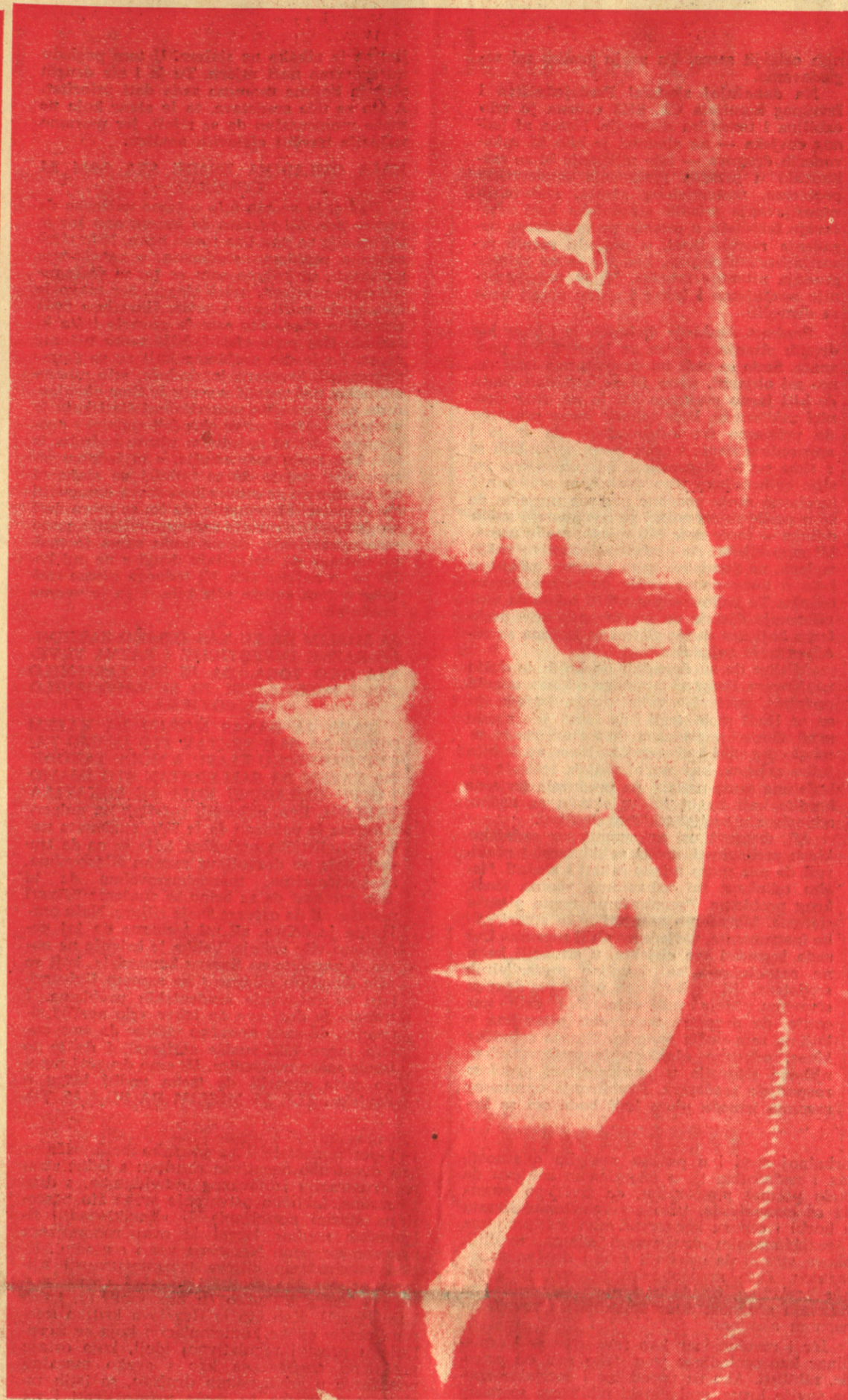

S

LIST
BEOGRADSKIH
STUDENATA

vanredni
broj 3

T I T O

S obzirom da se danas ovdje održava zajednička sjednica Predsjedništva Izvršnog komiteta CK SKJ, ja koristim ovu priliku da uputim javnosti nekoliko riječi, da objasnim o čemu se zapravo radi. Vratit ću se malo natrag. U prvom redu hoću da kažem da smo mi probleme koji su se nagomilali, a koje smo jako sporo riješavali, već krajem marta imali kao predmet diskusije na zajedničkoj sjednici Predsjedništva Izvršnog komiteta Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije. Tada smo zaključili da treba sagledati sve elemente. Bila su to uglavnom pitanja privrede, a i pitanje društvene reforme. Odlučeno je da se izvrši svestrana analiza kako bismo vidjeli sa čime raspolažemo i čemu treba dati prioritet.

Druga sjednica Predsjedništva i Izvršnog komiteta CK SKJ održana je 20. maja na kojoj smo konkretnije prišli i došli do jedinstvenog gledišta da je situacija toliko ozbiljna i da se, ako hitno ne preduzmemo odgovarajuće mere, o kojima smo već razgovarali, ona može još više pogoršati. Tada smo riješili da formiramo komisiju i mi smo je formirali. Ona je imala zadatak da izvrši ana-

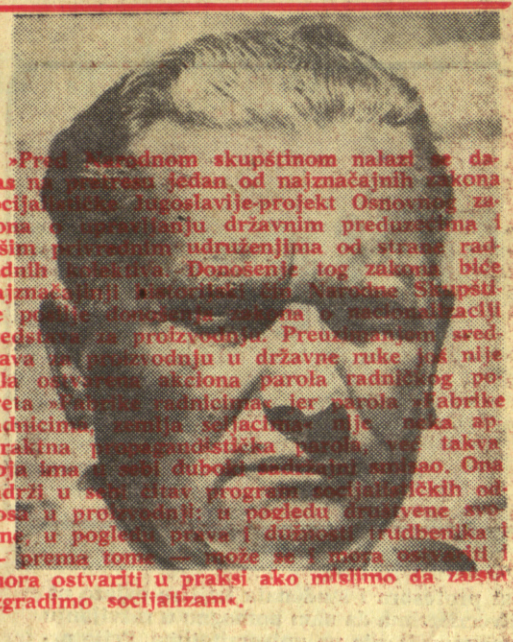
lizu i pripremi materijale u vezi sa pitanjima koja su bila na dnevnom redu. Bilo je dogovoreno da se to obavi do 14. juna. Ali, događaji su se razvijali mnogo brže, i oni su nas preduhitrili. Osim toga ni rezultati sjednice nisu bili opširnije objavljeni u štampi nego samo kratko, tako da javnost nije mogla dobiti pravu sliku o čemu se i raspravljalo i šta je zaključeno. To je bila naša pogreška. No pošto su nas događaji, još jedanput ponavljajući, preduhitrili, mi smo danas morali da održimo ovu sjednicu i povodom događaja na Univerzitetu, koji su samo jedan dio problema o kojima mi ovdje raspravljamo — pri čemu mislim da su mnogo važnija pitanja samoupravljanja u preduzećima i radnim kolektivima — i koja takođe treba hitno riješiti. Ja ne potcjenjujem te stvari i smatram da su studenti dosta puta mogli da vide da nismo bili suviše oštroga sluha kada su nam govorili da bi trebalo i kod njih neke stvari brže riješiti. I ja im na tome ne zamjeram. Ja razumjem njihovo nezadovoljstvo i smatram da ćemo ovoga puta te stvari riješiti onako kako to naša socijalistička zajednica može da učini.

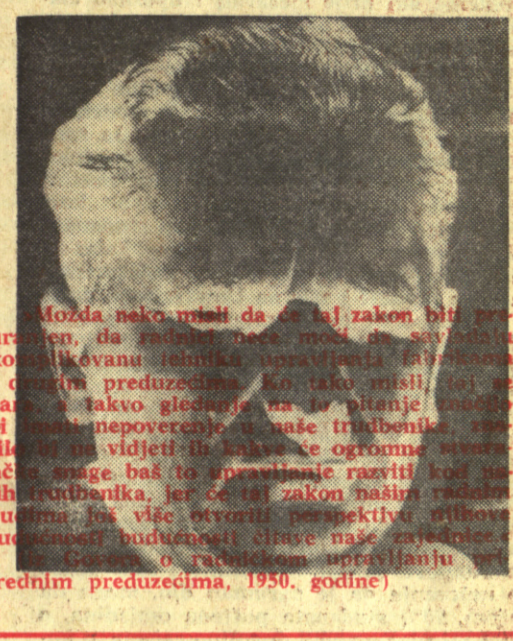
BILO JE ZADNJE VRIJEME DA SE ODSTRANI SPOROST I NEDOVOLJNO JEDINSTVO MEĐU RUKOVODECIM LJUDIMA U SPROVOĐENJU MJERA

Kad je riječ o tome da su nas studentske demonstracije preduhitrile, postavlja se pitanje da li tu ima neke političke pozadine, da li neko stoji iza toga, da bi se inicijativa, koju smo mi pokrenuli istrgla iz naših ruku i da bi se onda na tome stvarali politički kapitali. Ja u to ne mogu ulaziti. Ali ja samo jedno kažem, DA JE ZAISTA BILO ZADNJE VRIJEME DA SE PRIJE SVEGA ODSTRANI SPOROST, KOJA JE DOLAZILA DO IZRAŽAJA U RJEŠAVANJU RAZNIH PROBLEMA, I NEDOVOLJNO JEDINSTVO MEĐU RUKOVODECIM LJUDIMA U SPROVOĐENJU TIH MJERA. Kada se radi o sagledanju problema i donošenju zaključaka — to jedinstvo postoji. Ali, u primjeni toga u praksi — jedinstvo ne postoji; uvijek ima nekih primjedbi i posebnih gledišta.

Privredna i društvena reforma upravo u ovom momentu zahtjeva mnogo efikasnije mjere i mnogo brže rješavanje problema, ka-

»Pred Narodnom skupštinom nalazi se danas na pripremi jedan od najznačajnijih zakona socijalističke Jugoslavije — projekt Osnovnog zakona o upravljanju državnim preduzećima i višim privrednim udruženjima od strane radničkih kolektiva. Donošenje tog zakona biće najznačajniji korak koji će Narodna Skupština poduzeti u sprovođenju reforme u nacionalizaciji sredstava za proizvodnju. Preuzimanjem sredstava za proizvodnju u državne ruke još nije bila ostvarena akciona parola radničkog pokreta »Fabrike radnicima i ter parola »Fabrike radnicima zemlja seljacima« i je neka apstraktna propagandistička parola, već takva koja ima u sebi duboku sadržajnu snagu. Ona sadrži u sebi čitav program socijalističkih odnosa u proizvodnji: u pogledu društvene svjetline, u pogledu prava i dužnosti radbenika i — prema tome — može se i mora ostvariti i mora ostvariti u praksi ako mislimo da zaista izgradimo socijalizam.

»Možda neko misli da će taj zakon biti preuranjen, da radnici neće moći da savladaju kompleksnu tehniku upravljanja fabrikama i drugim preduzećima. Ko tako misli, taj se vane tako gledanje na to pitanje može bi smatrati nepovjerenje u naše radbenike, znači da ne vidi u njima već ogromne stvaralačke snage. Baš to upravo treba razviti kod naših radbenika, jer će taj zakon našim radnicima ljudima još više otvoriti perspektivu njihove budućnosti. Budućnosti čitave naše zajednice. (Govor o radničkom upravljanju u vrednim preduzećima, 1950. godine)

»Mirosljstvu koegzistenciju mi ne shvatamo kao neku spekulaciju ili taktiku, već kao jednu univerzalnu stvar, kao univerzalno stanje odnosa u svijetu, koje bi omogućilo svim državama da među sobno saraduju na ekonomskom i svim drugim poljima. Aktivna koegzistencija ne znači dakle mirno vegetiranje jednih kraj drugih; ona pretpostavlja da se aktivna mirosljstvu saradnja postepeno uklapaju bilateralnim, regionalnim ili univerzalnim okvirima, svi oni elementi koji danas smetaju razvoju pravednih odnosa u svijetu. Mirosljstva aktivna koegzistencija negira u punoj mjeri shvatanje da se međunarodni problemi koji još postoje u svijetu mogu riješiti na drugi način a ne mirnim putem. Ona zahtjeva da se rat kao sredstvo rješavanja raznih sukoba ukloni i da se isključe mogućnosti diskriminacije. (1960.)

ko bi se mogla dati perspektiva ljudima, i pored teškoća koje postoje. Jer, postoje mogućnosti da mi već danas sagledamo prioritet onih mjera koje je potrebno preduzeti da bi se poboljšali uslovi života i rada radničke klase. Ja ovdje u prvom redu govorim o proizvodima, o radničkoj klasi, jer je potrebno da se zna gdje, šta i koliko možemo uzeti, da bi obezbijedili sredstva za rješavanje aktualnih problema kao što su poboljšanje položaja proizvođača, pitanje zapošljavanja, zatim otklanjanje nekih krupnih nesocijalističkih pojava, koje su u našoj zemlji sve više dolazile do izražaja. Pored toga, radi se o čitavom nizu i drugih problema sa čijim se rješavanjem zbilja više ne može čekati ni otklepati.

U rješavanju školstva, recimo, mi se niz godina vrtimo u krugu. I do danas nismo uspjeli da to pitanje riješimo. Naravno da u visokim školama. Posebno je pitanje zapošljavanja mladih ljudi koji svršavaju Univerzitet i koji su stručno osposobljeni. Dakle, i samog sistema samoupravljanja na univerzitetima. Ja mislim da je u prvom redu duž-

(NASTAVAK NA 2 STRANI)

Tito:

nost profesora i studenata koji se nalaze na univerzitetima da nam pomognu u razvijanju samoupravljanja na univerzitetima. Prije nego što je bila konferencija Saveza studenata Jugoslavije, kod mene je bila delegacija. Ja sam tada ukazao na te probleme, izrazio sam svoje mišljenje o tome kako bi trebalo te probleme što prije riješavati i upoznao članove delegacije s onim šta mislimo da uradimo. O tome je bilo malo objavljeno, pre-malo se to studentima objasnilo.

S obzirom na ovo što se dogodilo u posljednje vrijeme, — demonstracije studenata — želim da kažem svoje mišljenje. Ja sam o tim demonstracijama, razmišljajući u toku demonstracija o svemu što je tome prethodilo, došao do uvjerenja da je revolt koji je postojao kod mladih ljudi, kod studenata došao spontano. Ali da je postepeno, kako su se te demonstracije razvijale i posle prenele sa ulice na aule i sale na Univerzitetu, došlo je do izvjesnog infiltriranja raznih nama tuđih elemenata koji ne stoje na socijalističkim pozicijama, koji nisu na pozicijama VIII Kongresa Saveza komunista Jugoslavije, koji nisu za sprovođenje privredne reforme. Jednom rječju došlo je do infiltriranja onih elemenata koji su htjeli da ovu situaciju iskoriste u svoje ciljeve. A tu ima raznih tendencija i raznih elemenata, od najreakcionarnijih pa do onih najekstremnijih, lažno radikalnih elemenata kod kojih imaju odjek Mao Ce Tungove teorije. Međutim ja sam došao do uvjerenja da je ogroman dio, mogu da kažem, 90% studenata pošteni omladina, o kojoj mi nismo vodili dovoljno računa, u kojoj smo vidjeli samo učenike, namođake u školama, a za koje još nije vrijeme da se uključuju u društveni život naše socijalističke zajednice. To je bilo pogrešno. Mi smo

njih ostavili same. Tu svoju grešku mi sa-gledavamo.

Na današnjoj sjednici Predsjedništva i Izvršnog komiteta CK SKJ vodena je vrlo ozbiljna i temeljita diskusija. Nema ni jednog čovjeka — na sjednici je bilo 55 rukovodećih drugova — čije mišljenje bi se razlikovalo u pitanju rješavanja studentskih problema, materijalnog stanja, rješavanja zapošljavanja mladih stručnjaka koji završavaju fakultete, u pitanju neopravdanog bogaćenja raznih ljudi, u pogledu raznih ne-socijalističkih pojava, kao što je na primer gradnja privatne fabrike. Mi to najenergij-nije osuđujemo i takve i slične stvari neće se dozvoliti.

Predmet današnje diskusije je i čitav niz drugih pitanja o čemu će javnost biti upoznata. Sada se radi na smernicama koje ćemo mi objaviti, sutra ili za koji dan. Tada će biti jasno svakome šta je na ovoj sjednici zaključeno. Biće takođe jasno svakome da primamo svu odgovornost da se to i sprovede u život. A onaj među nama koji se s time ne bi slagao, koji bi eventualno po-slije ovih odluka išao drukčijim pravcem i izražavao svoje posebne poglede umjesto da se u punoj mjeri založi za izvršavanje naših odluka — tome neće biti mjesta među nama. Mi smo riješili da ojačamo jedinstvo naših redova, ne formalno nego stvarno jedinstvo i da o tome danas ovdje donesemo čvrstu odluku. To jedinstvo mora biti takvo da na efikasnije djeluje na izvršavanju svih problema koji nas danas tište i sa kojima se suočava naša zajednica.

Mislim da su događaji do kojih je došlo na Novom Beogradu, mnoge od nas udarili po glavi, neke više neke manje. Izgleda da su se ljudi malo trgli da im je simulo pred očima i u glavama shvatajući šta bi se moglo dogoditi kad radnička klasa ne bi bila toliko svjesna, kad ne bi vidjela teškoće na koje ona sama nailazi, pa preduzela izvjesne korake koji ne bi bili u skladu sa našim odnosima u socijalističkom društvu.

Ali, drugovi, mi ne smemo na radničku klasu prebacivati suviše veliki teret i očekivati da ona mora mirno čekati i slušati. Našim odlukama mi zahvatamo veoma širok krug problema. Prespitaćemo razna pitanja sistema. Moraćemo menjati neke stvari, neke instrumente, vidjećemo da li moramo baš sada izgraditi sve objekte, u situaciji kada ne raspolažemo sa dovoljno materijalnih sredstava, ili treba dati prioritet drugim stvarima. Moje mišljenje, a i svih nas ovdje, da prioritet treba dati pitanjima o kojima sam ovdje govorio. Pitanja radničke klase, odnosno olakšavanje proizvođačima njihove situacije u preduzećima, problem raspodjele sredstava, likvidiranje ogromnog raspona između plata koji bode oči sa ko-

jarhalnoj stezi i u praksu mnogim opasnosti-ma i nedaćama, tj. u energičnom zahtevu da bude priznat punoletnim, da živi »po svom« da se emancipuje, i revolucionar izrasta u borbi i otporu konzervativnim institucijama i reakcionarnim društvenim silama, iz čijih okova stremi da oslobodi sebe i društvenu zajednicu. Zato mnogobrojni primeri pristupa-nja omladine revolucionarnim pokretima iz-ražavaju srodnost duše omladine sa revolucio-narnom akcijom.

Jer i revolucionar kao revolucionar i omladinac kao omladinac jesu, tako reći od prirode, nihilisti. Ako su porodične i socijalne spone suviše krute, omladinski nihilizam se može pretvoriti u slepi revolt koji razara sve vrednosti, srlja u zločin, a ponekad, kod slabijih priroda, završava se na tragičan način, u samoubistvu, koje znači surov obračun sa sopstvenim nadama i nezadovoljenim težnjama.

I revolucionarni nihilizam u vidu proste i neodređene pobune protiv postojećeg, kao revoltirana egzaltacija bez jasnog cilja i smisla, po pravilu, tragično se završava. U oba slučaja reč je o tipičnom obliku reakcije pojed-naca (ili manjih grupa) izolovanih od zajednice. Zato nije slučajno rečeno da revolucionar koji ne uspeva u svom poduhvatu postaje zločinac.

Kritikujući tzv. filozofiju trebanja kao prosti dezideratum, »peremierendes Sollens«, »peremierendes Jenseits«, Hegel je svojevre-meno ciljao na nemački romantizam koji je postav-ljao zahtev radi zahteva, aspiraciju radi aspi-racije... Ova želja za transcendentnim, u kojoj se »Ja neprestano ispražnjava i održava u toj praznini«, zadovoljava u čežnji i vrši »usamlje-nu službu božju samom sebi«, izraz je pot-pune praktične nemoci »nesrećne svesti«. To je pukli revolt osamljenog individuumu, Kamijevo »l'homme revolté«, koji niti zna vezu između svog ideala i stvarnosti, niti nastoji da promeni postojeće i samog sebe. Reč je o Hegelovoj »slobodi praznog« (»Die Freiheit der Leere«).

dini. Iskreno se radujem, jer je ovaj maš pokret dobio najbolju potvrdu.

Ceda Valter, Arhitektonski fakultet:
— Istupanje druga Tita ulilo mi je ogromnu veru da će demokratske snage pobediti. On je sa nama, mi smo s njim.

Ivan Đorđević, Saobraćajni fakultet:
— Tito je dugo razmišljao dok nije dao svoju ocenu. Ona je došla potpuno pravilna, u pravom trenutku, i presudna je ne samo za naš pokret nego za celokupan pokret progresivnih snaga u našoj zemlji.

Marina Savić, Filozofski fakultet:
— Svi se u potpunosti slažemo sa Titovim govorom. On je samo još jedan dokaz, ali naj-veći, ispravnosti našeg pokreta.

Milenko Balaban, Likovna akademija:
— Tito je potpuno razumeo studentski po-kret. Ni malo nisam iznenađen njegovim istu-panjem. On mora da stoji na čelu najprogressiv-nijih snaga ove zemlje, a ovih nekoliko dana pokazalo se gde se nalaze te snage.

Željko Petrović, Ekonomski fakultet:
— Izjavu druga Tita prihvatio sam sa iskrenim oduševljenjem. Tito nas je u potpunosti razumeo i podržao. On je s pravom video u nama snagu koja će mu omogućiti da se do-sledno sprovede program Saveza komunista.

Dragan Nikitović, Prirodno-matematički fa-kultet:
— Oduševilo me je to što je drug Tito, kao i uvek, na strani omladine i što je pravilno ocenio naš stav, dokazujući time što nas je pozvao da mu pomognemo. Mi ćemo uvek biti spremni da odgovorimo na njegov poziv.

Jim se ja nikako ne slažem. U tom pogledu mi moramo naći mjeru. Tu je i niz drugih pitanja kojima moramo sada dati prioritet. A što se tiče sredstava, to je stvar koju ne može momentalno da se riješi, jer moramo najprije izvršiti cjelovitu analizu.

NAŠA OMLADINA ZNADE STA SAM JA GOVORIO

Dakle, ja ne bih htio o tome naširoko da raspravdam. Ali moram da kažem ono što je najvažnije za nas i za mene lično. Nije riječ samo o problemu studenata, o zahtjevima studenata sa kojima sam se ja, sa većinom njihovih zahtjeva, uvijek slagao. Jer takvo je bilo moje mišljenje i prije. Uostalom naša omladina znade šta sam ja govorio i šta bi trebalo čim prije riješiti. Nije samo u tome stvar. To je dio problema koji su se danas nagomilali. Stvorena je, doduše, vrlo mučna situacija, naš prestiž u svetu je time okrnjen, a da ne govorim o materijalnoj šteti koja je počinjena. Meni su se obračali radnici i protestovali. Ali ni u jednom pismu radnika iz bilo kog kraja naše zemlje, u ni jednom pi-smu nije stajalo da se radnici ne slažu sa zahtjevom da se studentima mora omogućiti bolje materijalno stanje, da im se mora dati mogućnost da razvijaju samoupravljanje, puno samoupravljanje, da ne budu samo formal-no tamo, a da upravljaju drugi a ne oni ko-ji se to najviše tiče. Ni jednoga pisma rad-nika u tom smislu nije bilo. I to je veoma značajno.

JA MISLIM DA SU NAS TOLIKO ZASJENI-LE RAZNE INVESTICIJE I RAZNA TRVE-NJA OKO TOGA, DA JE TO ZASJENILO OČI I MISLI LJUDI, PA SE ZABORAVILO NA ČOVJEKA

ZATO JA DANAS MORAM DA KAZEM OVDJE DA SAM SRETAN ŠTO IMAMO TAKVU RADNIČKU KLASU. A MOGU TAKOĐE DA KAZEM DA SAM SRETAN ŠTO IMAMO TAKVU OMLADINU KOJA SE POKAZALA ZRELOM. Evo, najnoviji razvitak na univerzitetima je pokazao da je 90% studenata naša socijalistička omladina, koja se ne da tra-vati, koja ne dozvoljava raznim dilasovcima, rankovicčevcima, maocetungovcima da bi kao pretekst da se brinu za studente ustvari pokušavaju da ostvare svoje ciljeve. Naša omladina je dobra, ali mi trebamo da joj po-svetimo više pažnje. Velika je krivnja na na-ma, a naročito na Savezu komunista, koji se nije dovoljno zalagao i na samom Univerzi-tetu za rješavanje studentskih problema. I trebalo je doći evo do takve vrlo nemile si-tuacije, da sada konačno vidimo da smo su-više sporo išli, suviše oklijevali i da je to imalo teške posljedice. Mi smo drugovi mno-go puta govorili da treba voditi brigu o čovjeku. ALI, JA MISLIM DA SU NAS TO

Život u nostalgiji za praznim beskonačnim ima dvostruko negativan rezultat: s jedne strane, frustraciju izolovanog individuumu, s druge strane, faktičko ostvarenje svega što posto-ji na starim pozicijama. U »Enciklopediji filo-sofskih nauka« Hegel je ovaj romantizam pripisao ne samo Nemicima već i omladini. U-sled neodređenih ciljeva i nemogućnosti nje-hove neopredne realizacije, mlad čovek mo-že biti bačen u ludilo i u hipohondriju, kako kaže Hegel). Kao što je Hegelova kritika upe-rena protiv etičke kontemplacije koja se iscr-piljuje u prostoj regulativnoj ideji, koja ostaje praktično neobavezna kao i svako moralno ponašanje u građanskom društvu, sa istih raz-loga ova kritika se može primenjivati i na sektaški romantizam nekih savremenih pseu-dorevolucionarnih pokreta koji se iscrpljuju u volutarizmu i revolucionarnoj fazi.

Da ne bi došlo do zločina, samoubistva ili ludila, moraju i revolucionaru kao i omladin-cu biti izvesni ciljevi i ideali za koje se za-lažu da bi revolucija i sloboda postali istinski medijumi njihove egzistencije, tj. da njihovo zalaganje i, eventualno, žrtvovanje ne bi ostali bez rezultata. Zato omladinu i revoluciju ne može objektivno interesovati svaki nihilizam. Njih interesuje — da se opet poslužim starim Hegelom — samo onaj nihilist koji ostaje u životu. To je nihilizam istrajne borbe i rada, a ne pukog uništenja; napreznja i stvaranja, a ne dokonog uživanja i lenjstvovanja koje ravno skapanju u dosadi, svojstvenom go-spodarskim klasama.

Pojam omladine i revolucionara ovdje uzimam kao ekvivalent pojma čovjeka. Jer čovek kao čovek razlikuje se od životinje kao nega-torsko, nihilističko biće, budući da upravo, s jasnim planom i namerom, nastoji da tran-scendira svoju prirodu postupajući prema maksimi: ne ostani ono što jesi, već postani ono što još nisi, ali možeš postati! U razvit-ku čovečanstva relevantni su, dakle, samo oni zadaci koje ono može da reši. Sve ostalo što ne potpada pod kategoriju objektivne nemo-

Vladislav Knežević, Pravni fakultet:

— Sa velikim nestrpljenjem sam očekivao govor druga Tita. Moje nade su u potpunosti ispunjene. To je još jedan Titov revolucionarni zov i ovoga puta ćemo mi, studenti, na njeg-a odgovoriti.

STUDENTI POZDRAVLJAJU TITA

Prolazak predseđnika Tita pored Student-skog grada sa gostom dr. Zakikom Huseinom, predseđnikom Indije, i pored toga što su svi želeli da vide predseđnika i gosta iz prijatelj-ske zemlje, zanimljiv je i iz još jednog razlo-ga.

Naime, studenti su želeli, a to su pokazali da mogu, da organizuju doček. Iako je prisu-stvo milicionera po protokolu obavezno, ovoga puta studenti su se brinuli najvećim delom za održavanje reda i za doček.

Uz pomoć ljudi iz Državne bezbednosti na-bavljeno je dosta crvenih traka i jedan megaf- fon. Poverenje studentima bilo je opravdano. Blizu sto studenata sa crvenim trakama izvan-redno su pripremili doček. Manji broj saobra-ćajnih milicionera takoreći nije imao posla. Između prisutnih studenata i manjeg broja građana i ulice kuda je trebao da prođe Tito, gosti i ostali rukovodioci koji su prisustvovali dočeku na Surčinovom aerodromu, nije bilo

LIKO ZASJENILE RAZNE INVESTICIJE I RAZNA TRVENJA OKO TOGA, DA JE TO ZASJENILO I OČI I MISLI LJUDI, PA SE ZABORAVILO NA ČOVJEKA. A mi ni objek-te ne možemo stvarati bez čovjeka. Ne možemo! Neki misle da je ovo do čeg je došlo odraz onoga što se događa u Francuskoj, Njemačkoj, Čehoslovačkoj, itd. To nije tačno. Nije to odraz toga. To je odraz naših slabosti, koje su se nagomilale i koje mi danas moramo otklanjati. To, dakle, ne treba tu-mačiti kao rezultat nekih uticaja iz vana.

Ja se obračam, drugovima i drugaricama, radnicima i radnicama, našim studentima, da nam pomognu u konstruktivnom pristupa-nju i rješavanju svih tih pitanja. Neka bud-no prate šta mi radimo, to je njihovo pravo, neka učestvuju u našem svakodnevnom životu, i kad god im nešto nije jasno, kad god nešto treba razjasniti, neka dođu kod mene. Neka pošalju delegaciju. No, mislim da za to neće biti ni potrebe, jer ćemo mi dolaziti kod njih. I moramo odlaziti pa da stvari razjašnjavamo i riješavamo onako kako u jednoj socijalističkoj zajednici treba da se rješavaju.

O svemu tome ja sam govorio vrlo krat-ko. Uskoro će biti objavljene smjernice za buduću rad, na njima se sada radi, i vidje-ćete jasno o čemu se zapravo radi i šta sve mi mislimo konkretno da preduzmemo.

Što se tiče nezadovoljstva studenata zbog nemilih događaja do kojih je došlo na No-vom Beogradu, ja smatram da je to stvar koja treba da se ispita. Ako je jedan čovek na bilo kojoj strani prekršio zakone, ili nije ispunio svoje dužnosti ili zloupotrebio svoju dužnost — to će rasvijetliti istraga, — on mora biti pozvat na odgovornost, bez obzira ko to bio.

Što se tiče studenata koji su iskazali svoj veoma snažan revolt, nije stvar koju mi sada treba da pretresamo. Jer, revolt do koga je došlo, je djelimično i rezultat toga što su studenti vidjeli da sam i ja sam često pos-tavljao ta pitanja pa se ona ipak nisu rješ-avala. Ovog puta ja obećavam studentima da ću se svestrano založiti za rješavanje i u tome studentima treba da mi pomognu. Šta više ako nisam sposoban da riješim ta pita-nja onda ja ne treba više da budem na tome mestu. Ja mislim da ni jedan naš stariji ko-munistički čovek, koji ima svjest komuni-ste, ne bi trebalo da insistira na tome da mora ostati tamo gdje jeste, nego treba da dađe mesta onim ljudima koji su sposobni da rješavaju probleme.

I najzad, ja se još jednom obračam stu-dentima: vrijeme je da se prihvate učenja, sada je vrijeme polaganja ispita, i u tome vam želim mnogo uspeha. Jer, bilo bi zaista šteta da izgubite još više vremena.

gučnosti, mora otpasti iz istorijske računice i svrstati se u Hegelovu beskonačnu prazninu.

Međutim, onog trenutka kada čovek pre-stane sa nastojanjem da se uzvizi nad postoje-ćim, da nadmaši samog sebe, prestaje biti čovek. A upravo za ovu poziciju čovjeka zala-žu se sve konzervativne ideologije, savetujući mu blagonaklono da sve svoje ciljeve i idea-le smesti u staru arhivu pustih iluzija. »Nem-ci su«, kaže jedan Hegelov učenik koji je shva-tio revolucionarni značaj dijalektike negativne, »toliko razboriti realisti da sve njihove želje i najuzvišenije misli ne premašuju goli život. A ovu stvarnost... akceptiraju oni koji njome vladaju. I ovi ljudi su realisti, oni su vrlo daleko od svakog mišljenja i od svake ljudske veličine, oni su obični oficiri i plemi-ći; no oni se ne varaju, oni imaju pravo, oni, takvi kakvi su, dovoljni su da iskorišćavaju ovo životinjsko carstvo i da njime vladaju, jer vladanje i iskorišćavanje jeste jedan po-jam, ovdje kao i svagde. A kad primaju znake pokornosti i kad pogledaju iznad gmužičih gla-va ovih bića bez mozga, šta im leži bliže od Napoleoneve misli na Berezini? Govori se o njemu da je, pokazujući svom pratiocu na ko-menšanje utopljenika, rekao: Voyez ces crapa-uds! »Vidite ove žabe« — prim. ured.) Ovo go-vorkanje je verovatno laž, ali zato nije ništa manje istinito. Jedina misao despotizma jeste preziranje ljudi, onečovečeni čovek, i ova mi-sao ima preimućstvo pred mnogim drugim utoliko što je istovremeno i činjenica. Despot uvek vodi ljude lišene dostojanstva.«)

Tu kritiku »realizma« koji ne premašuje goli život izrekao je glavom Karl Marks, po-vezujući takav realizam sa najgorom despoti-jom koja prezire ljudsko dostojanstvo i upi-nje se da čovečanstvo zadrži pod svojim po-kroviteljstvom na nivou ovunjske svesti, na nivou stada kome je većito potreban jedan patrijarh ili jedan postir.

(iz knjige »Poredak i sloboda«)
— 1) Upor. Marx-Engels, Rani radovi, »Kul-tura«, Zagreb, 1953. god. str. 33, 34.

nikog izuzev redara-studenata. Ljudi iz obez-beđenja bili su zadovoljni onim što su studen-ti u ovom slučaju uradili pa su govorili da su spremni da i drugi put slično urade uz sa-radnju sa studentima.

TAKTIZERI

Da li taktizeri imaju mjesta u revolucio-narnoj akciji, pokretu? Ako revolucija zahtjeva društveno biće, a to ona zahtjeva, onda taktizeri nemaju nikakvog mjesta u revoluciji. Oni su s njene druge strane.

Jer: taktizeri su ljudi bez individualnosti. Ako su toga svjesni, onda ih ponekad treba i sažaljevati.

Taktizeri su čitinski nastrojeni ljudi, »si-cardžijer«, ljudi bez društvenosti u sebi.

Biti taktizer ipak nije lako. I za to treba dara — glumačkog i kostimografskog.

Taktizeri su ljudi l'nijasi, uvijek, bez obzira kakve su linije. Oni ne znaju da čovjek treba da ima svoju liniju, svoje ubjedenje. Ako, pak, imaju svoje ubjedenje, koje nije prihvatljivo za društvo, oni ga čuvaju vrlo brizljivo, javno ne iznose, i tako se pokazuju kao »ispravni« i društvu privrženi ljudi.

Čitav intelektualni napor taktizera sastoji se u dedukovanju.

Naličje taktizera prestaje da postoji u odlučnim momentima. Tada se jasno pokazuje kojoj sorti ljudi oni pripadaju.

Spremi na poslušnost, da bi se održali, ili nešto dobili, taktizeri su prvi građani po-stvareno svijeta.

LJUBOMIR TADIĆ

Revolucija i sloboda

Revolucija i sloboda su intimno bliske: revolucija je izazivanje slobode na sve-tlo dana; sloboda sadrži neophodni pat-os i ukras revolucije, treperenje njene duše i otkucaj njenog srca. Obe su prisno povezane sa težnjama omladine, budući da je omladini kao omladini svojstveno menjanje uslova em-pirijske egzistencije kao i imanentno stremle-nje novome, još nepostignutom. Jer kada kažemo »na mladima svet ostaje«, to ne treba shvatiti kao prazan kompliment i paternali-stičku darežljivost i milosrđe, već kao istinu življenja koja znači da mladima zbilja pripa-da budućnost. Svako kome pripada budućnost, ko napreduje, i razvija se, mora da se nada i mašta, sniva i »planira« svoj život.

Ovaj element utopije svojstven je omladi-ni i revolucionarnom delovanju.

Kao što mlad čovek izrasta u otporu patri-

IZJAVE STUDENATA POVODOM GOVORA DRUGA TITA

Revolucionarni zov

Nikola Jeftić, Filozofski fakultet:
— Smatram da je govor druga Tita bio veoma pametan i da znači poslednji udarac regresivnim snagama, koji je započeo još na IV Plenumu. Ono što je najvažnije u celom govoru, to je što je sada naš pokret usmeren i što ima-mo određene ciljeve.

Branko Korica, Elektrotehnički fakultet:
— Oduševljen sam. Tito je uz nas i uspeće da uz našu snagu (a pokazalo se da ona nije mala) pobediti u progresivnoj borbi.

Ljiljana Cubrović, Filološki fakultet:
— Drug Tito je sinoć izneo kapitalne stavove naše revolucionarne tradicije. Smatram da treba češće ovako da nastupa u studentskoj sre-

O političkom kameleonsstvu

Malo ovako malo onako

Izgleda nam sada da je centralizam ostavio mnogo više zla nego što se uopšte veruje. U takvom jednom sistemu, pokazuje se sada, cele generacije su na izvestan način oštećene, jer su izgubile jednu dimenziju ljudske ličnosti, to jest samostalnost koja je važna pretpostavka odgovornosti. Od ličnosti ne možemo da tražimo odgovornost, ako je ona nesamostalna. Ali mnoge ličnosti neće da budu samostalne, izbegavaju konflikte i razlike, i tako njihovo socijalno biće postaje prazno, jer oni ne sudeluju zbiljski ni u jednom kretanju. Oni su u svemu pomalo, i ničemu sasvim. Nedosljednica su kada se pojavi neka kritičnija situacija, i prve menjaju pravac.

U reagovanju na studentske demonstracije ispoljilo se dosta primera tog pogubnog delovanja centralističkog sistema na mišljenje i karakter ličnosti. Kako su zapravo reagovali? Neki politički forumi i neki pojedinci od ugleda davali su saopštenja u stilu »malo ovako malo onako«. Takvi, kao i oni koji nisu govorili ništa, hteli su da se ne *istruče* (ovaj glagol je bio dosta dugo u našoj svakodnevnoj političkoj terminologiji značio nešto što je opasno; mudri su pretrčavali, dotrčavali ili pritrčavali, ali je istrčavanje smatrano kao osobina naivnijih ili suludih osoba). Ali ta saopštenja, sračunata na to da, ukoliko se pojavi suprotno gledanje sa visokog mesta mogu lako da budu primenjena i u jednoj i u drugoj mogućnosti. Razume se, da su gledanja takve vrste bila s one strane pravog razumevanja i prihvatanja ove pojave.

Ali pre nego što takve ukoliko prikazemo, osvrnućemo se na neke druge načine reagovanja. Oni nas prosto zapanjuju. Na primer: Univerzitetski komitet SK u Nišu prvi se izjasnio protiv demonstracija, ali je i među prvima »uputio «punu podršku» predsedniku Titu, to jest njegovim stavovima prema studentskoj pobuni. Postavlja se pitanje, da li je moguća tako brza promena mišljenja, ili tu od mišljenja nema ni traga? U najmanju ruku, tu se ispoljava nepoznavanje društvenih i političkih prilika u zemlji.

Još čudniji primer ovog naglog menjanja smeru i nedosljednici pokazala je »Borba«, list koji je doneo mnogo grdnih izmišljotina o demonstracijama. U ovom listu pojavila su se u dva uzastopna dana dva uvodnika savim različite prirode (prvi je bio »Mlađo žito i kukulje« u ponedjeljak a drugi »Posle Titovog govora« u utorak). Videvši da njena ocena događaja, iz-

nesena u prvom uvodniku, nema nikakvih izgleda da bude prihvaćena, »Borba« je napisala drugi uvodnik u kome nas bezočno uverava da je njeno gledište na događaje jedinstveno (što je tačno) i da ono ne protivreći Titovom gledištu (što niko, ko imalo mozga ima, ne može da prihvati). Ali, po svemu sudeći, »Borba« nije bila usamljena u tom i takvom proceniva-nju događaja. Kao i sva ostala beogradska dnevna štampa, i »Borba« je verovatno bila uz nekog, uz neke ličnosti i neke grupe koje sada ostaju skrivene. Da nije bilo takvog oslonca, »Borba« ne bi prvi uvodnik objavila pored Titovog govora, čime su razlike postale očevidne.

To se kod nas često događa, da ljudi svoja neaktuelna ili loša ubeđenja začas promene, kao prljavu košulju. »Borba« i oni oko nje, baš tako su postupili. Ili je to možda samo taktika. Vratimo se sada na onu prvu grupu. U nju spadaju svi gradski politički forumi i pojedina republička tela. Gradski komitet SK je među prvima po nespretnosti u ponašanju za vreme demonstracija. On je pokazao, pre svega, nepoznavanje situacije na Univerzitetu. Iako se Gradski komitet sasvim saglasio sa Titovom ocenom događaja, možemo slobodno reći da on nije od početka postupio u tom duhu. Zašto Gradski komitet nije na vreme označio platformu studentskog pokreta, kada je bio u mogućnosti da se sa njom upozna na osnovu izvornih tumačenja i dokumenata. Ali, Gradski komitet podržava i ono što se događalo »na terenu«, tj. u radnim kolektivima i teritorijalnim organizacijama. Ovim Gradski komitet zapada u protivčelnost. Ne može se zaista podržavati ocena predsednika Tita i ono što je »na terenu« uveliko karakterisalo stav prema studentima. A taj stav je na mnogim mestima bio negativan; studenti su proglašavani za defetiste, huligane; govorilo se da oni ruše fabrike i sl. Verovatno je da je i Gradski komitet u tome odigrao povelu ulogu, zbog čega sada i ne može da se odrekne toga »na terenu«. Moramo postaviti pitanje: ko je stvarao udarne grupe komunista za borbu protiv studenata. Da li su te grupe stvarne spontano ili u dogovoru sa opštinskim komitetima i Gradskim komitetom? Gradski komitet je dužan da to objasni, kao što je dužan da objasni zašto nije uticao da se po fabrikama ne šire lažne priče o studentima.

Stav Gradskog komiteta karakteriše još nešto, to jest činjenica da se on nije približio akciji studenata, da nije pokušao da je usmeri, čak ni onda kada je ta akcija dobila sasvim određen tok? Da li su iza toga stajali neki ciljevi i neka druga politika? I to mora da se obelodani.

Što se tiče drugih foruma i organizacija u Gradu, Gradske skupštine ili Socijalističkog saveza, npr. možemo takođe reći da su i njihovi stavovi prema studentima bili od početka (kada su, zajedno s ostalima, mogli sprečiti ono izuzetno brutalno ponašanje milicije) pa sve do u nedelju uveče, takođe bili na liniji koja je bliža oštroj osudi nego prihvatanju. Naravno, i ovi forumi sada prihvataju stavove predsednika Tita.

Ukoliko ovi forumi, i ličnosti koje imaju veću moć u njima, zaista prihvataju mišljenje predsednika Tita, onda su dužni da javno priznaju svoju grešku u prosudivanju događaja u toku sedam dana. A ta odgovornost je velika, ona dovodi u pitanje političku zrelost tih foruma, njihovu uključenost u glavna zbivanja u našem društvu i još štošta. Ne bi se sve smelo završiti onako kako je to kod nas do sada bilo uobičajeno: ljudi se priklone jednom mišljenju koje nadvlada, a da ni jedne kritičke reči o sebi ne kažu. Mirne savesti i gordo nastavljaју dalje baš kao da su prvi zakoračili tim putem.

D. V.

sitne politikantske duše i one su počele da se batrgaju. Ali, budući da su studenti istakli u svome programu samo stvarne probleme to je politička čaršija, znajući da bi joj poricanje očigledne progresivnosti ovih htjenja bilo isuviše rizično, okrenula kartu. Ona je počela da traži svoje adute. Počela je sitne propuste, tj. nebitne elemente Pokreta, da proglašava kao katastrofalnu divergenciju od linije SKJ.

Štampa je odista doprinela da se ovakva zablude raširi skoro po svim krajevima zemlje. Radne organizacije su počele da osuđuju metod (koji je po oceni najviših rukovodilaca posledica neefikasnosti mnoštva drugih metoda u okviru samoupravnog društva), a obaviješteni smo da su u pomućivanju pravog smisla studentskih zahtjeva dosta učestvovali oni ljudi iz partijskih rukovodstava protiv kojih treba preduzeti društveno potrebne mjere.

Zalosan je da se na primer Savez sindikata Jugoslavije ogradije od stavova svoga lista »Rada«, koji je objektivno prikazivao akcije studentskog pokreta u Beogradu, i koji se nije upuštao u traženje sitnih začkoljica jednog progresivnog pokreta. Zašto se sindikalni lideri plaše objektivnosti i čestite podrške »Rada«?

Isto tako je teško razumjeti zašto se neke druge ličnosti nijesu na vrijeme izjasnile, mada se to od njih očekivalo.

Posebno nas čudi uzdržljivost i politička neosjetljivost najvišeg predstavničkog tijela tj. Centralnog komiteta Saveza omladine Jugoslavije. Ovo je posebno neobjašnjivo i iz razloga što Savez studenata po statutarim odredbama ulazi u sastav Saveza omladine. Dakle, smatra li CK SOJ da najnovije političke akcije jednog tijela omladine, tj. studenata, ne zaslužuje njegovu ciljenjenu pažnju?

Ovakvo nefer postavljanje prema studentskom pokretu izazvalo je nervozu kod studenata, koja je trajala sve do onog momenta kad su se uvjerili da najviše instance pravilno ocenjuju njihove težnje. Međutim, studenti su sada mnogo razočarani u svoje ogovarače, jer su ovi preko noći promijenili stavove i počeli da ih podržavaju i hvale na sva usta. Nije se teško dosjetiti šta je u pitanju: izneseni su stavovi najviših rukovodilaca SKJ, koji su svima danas poznati. A studenti se ne ljute kad ih neko razložno kritikuje, ali kameleonsku politiku smatraju za jedan od najgorih oblika političkog djelanja, i odlučno se bore protiv nje.

B. Dž.

A ŠTA SADA

Sada su na redu demokratske diskusije, toliko isticane za ovo nekoliko dana. Ali, da li diskusije na svim nivoima, ili će se pak zadržati samo u forumima i na univerzitetu. Šta poslije prvih reaganovanja, posebno reaganovanja radnih kolektiva. Svaka oluja, manja ili veća, za sobom ostavi čistiju ulicu nego što je prije nje bila, ali se po njenim uglovima, ili pak na sredini (ako je tu bila neka rupa) zadrže mnoge prljavštine. Ulice trebaju biti čiste, neko treba da ih očisti. Da li ćemo biti kadri?

Postavlja se jedno konkretno pitanje, mislim, najvažnije u sklopu ovih događaja: šta će biti u društvu, u radnim i drugim kolektivima, ako njihovo javno mišljenje izražava neko drugi, a ne oni sami, jer očigledno je da se za ovako istupanje radnih kolektiva neko pobrinuo. Šta će biti ako se i dalje neko bude brinuo na ovakav, mačehinski način? Dok ne prevaziđemo

Briga za društvenu imovinu

Ovih dana dok se strasno, licemerno, demonstrativno i sa pendrekom raspravljalo o samoupravljanju, društvenoj jednakosti, odgovornosti i mnogim drugim stvarima trezvene glave su negodovala protiv uništavanja društvene imovine, nereda i izgre-da. Tako su mnogi »radni kolektivi« upućivali saglasne telegrame po modelu: odobravamo

Odgovori Tanjugu

Komunisti Tanjuga poslali su pismo Univerzitetskom odboru u kome se izražava saglasnost sa opravdanim zahtevima studenata i uverenje da je ogromna većina studenata i profesora privržena idealima socijalizma.

Dalje se kaže da se »ne smemo ljutiti što su objavljivana i mišljenja i ocene sa kojima se ne slažete. Jer, jedna od tačaka vašeg programa je i demokratizacija štampe, a među fundamentalna obeležja demokratizma spada i tolerantan odnos prema drukčijim mišljenjima i stavovima«.

Komunistima Tanjuga moramo odgovoriti da se mi ne ljutimo što se objavljuju mišljenja različita od naših, već da se ljutimo kada

Bezvoljni ili suviše oprezni

Beogradski studentski pokret, ma koliko bio spontan i jedinstven, u svojim redovima imao je izvestan broj pasivnih članova, članova-posmatrača. Naročito prvih dana pokreta. Jedan mali broj studenata zadugo se nije vidao na zborovima i mitinzima. Na Filo-

ovakve odnose, dok ne prevaziđemo forumsko, komisijsko, potkomisijsko itd. odlučivanje neće ništa značajno da se učini. Nama je zato potrebna društvena reforma, potreban nam je ogroman intelektualni napor.

Sada je na redu da se Savez komunista potvrdi. On to može samo kada u svojim redovima (od najviših do najnižih tela — u čitavom članstvu), i ne samo u članstvu, bude uspostavio stvarne demokratske odnose, demokratsku i argumentovanu diskusiju i rešavanje datih problema na isti način.

Treba ukinuti politikanstvo i boriti se za istnu. Zato je Savezu komunista potrebno da bude kritičan. »Jer ako i ne postoji sumnja u polaznoj tački, utoliko vlada veća zbrka u pogledu cilja. Ne samo da je izbila opća anarhija među reformatorima, nego će svaki sam sebi morati priznati, da nema nikakva tačna uvida u to, što u sebi krije budućnost. Međutim, to je upravo prednost novoga pravca da mi ne anticipiramo svijet dogmatski, nego novi svijet želimo naći tek pomoću kritike staroga. Dosad su filozofi imali rješenje svih zagonetki u svojim tezgama, a glupi egzoterički svijet trebalo je samo da otvori gubicu, pa da mu u nju ulete pečeni golubovi apsolutne nauke. Filozofija je postala svjetovnom, a najuvjerljiviji dokaz za to jest taj, što je sama filozofska svijest uvučena u vrtloge borbe ne samo izvanjski neg i iznutra. Ako konstruiranje budućnosti i završavanje za sva vremena nije naša stvar, onda je utoliko sigurnije što treba da izvršimo u sadašnjosti, mislim na bezobzirnu kritiku svega postojećeg, dakako, bezobzirnu kako u tom smislu da se kritika ne boji svojih rezultata, a isto tako ni sukoba s postojećim silama«. (K. MARKS: Pisma Rugeu — septembra, 1843).

A. H.

opravdane zahteve studenata, ali ne i nerede i uništavanje društvene imovine. Ova pesmica je ponavljana u skoro svim izjavama i napisima u štampi čitavih 7 dana, jako je o tome moglo biti reči samo u vezi sa događajima u toku prvog dana, odnosno noći. Takođe je stalno ponavljano da se problemi ne mogu rešavati na ulici, jako su studenti sedeli u zgradama univerziteta.

No, ova taktika zabašurivanja i skretanja pažnje je utoliko prihvatljiva što je bila saglasna svome cilju, kontekstu i pravu čutanja. Ono što nas žesti je birokratski mentalitet koji se tu i tamo ispoljavao u svojoj bestidnoj surovosti direktno oporičući u iskazu ono za šta se »zalagao«. Jedan od najlepših primera za ovo je zalaganje druga Draže Markovića da se bude objektivni u oceni sukoba na Novom Beogradu. Insistirajući na tome da treba pogledati i »druge stranu« on je upozorio da treba pozvati na odgovornost one koji su zapalili cisternu (u vrednosti od 80 miliona st. dinara). Brinući za društvenu imovinu on je »zaboravio« na 130 lakše i teže isprebranih i upućanih studenata i radnika, od kojih je u to vreme dobar deo bio u bolnici.

P. D.

se naša mišljenja i stavovi prećutkuju, a tu postoji velika razlika, naročito u primeni načela demokratije i tolerantnosti.

Druga zamerka komunista Tanjuga odnosi se na zahtev, iznesen na nekim skupovima, da se smeni, pored ostalih, i glavni urednik Tanjuga. Taj zahtev predstavlja mešanje u samoupravna prava kolektiva, utoliko pre, kaže se, »što za razliku od drugih novinskih kuća, kolektiv Tanjuga sam bira svoje rukovodstvo i to smatra samoupravnim tekovinom«. To, da kolektiv Tanjuga sam bira svoje rukovodstvo, valja pozdraviti. No u najmanju je ruku čudno to da kolektiv koji se izborio za tako značajno samoupravno pravo, prećutkuje mišljenja onih koji se, isto tako, bore za svoja samoupravna prava. U tom smislu treba dodati da niko nije zahtevao da se urednik Tanjuga smeni nekom višom silom, izvan samog Tanjuga i svoje savesti. Osim ako nije tačna primedba komunista Tanjuga po kojoj ne smemo ocenjivati njihov rad »samo prema objavljanim, a često skraćenim i nepotpisanim napisima u štampi, na radiju i televiziji«. A ako je ta primedba tačna, pa odgovornost za brojne dezinformacije snose nepotpisani urednici štampe, radija i televizije, Tanjug bi, u najmanju ruku, trebalo bar da protestuje, ako već, shodno svojim načelima, ne želi da se meša u samoupravna prava onih drugih novinskih kuća.

ALEKSANDAR ILIC

loškom su to bili, obično, studenti iz Beograda i studenti imućnijih roditelja. Takođe i na drugim fakultetima — koliko sam mogao da saznam iz razgovora sa kolegama. Njihovo ne pojavljivanje može se objasniti na nekoliko načina: nekima su roditelji zabranjivali da dolaze na fakultet (mada se dešavalo da su, u takvim slučajevima, studenti bežali od kuće i spalili nekoliko noći po učionicama), neki su, naviknuti, na to, čekali saopštenje »odozgo« i trenutak kada se mogu učiti konfrontirane snage. Jasno je da je takvima nedostajao neki loše ozbiljniji uvid u nastalu situaciju.

Posle nekoliko dana, kada je studentski pokret uglavnom dobio podršku svih progresivnih snaga u zemlji, ti isti studenti — usudujem se da ih nazovem političkim beskičmenjacima — odjednom su se pojavili na zborovima i aktivno uključili u pokret. Na Filološkom je među njima bilo i članova SK.

Da se zna: studenti su stvarno pokazali visoki stepen političke zrelosti, ali među njima još uvek ima jedan mali broj »političkih robot«a. Odjeci jednog, odavno prevaziđenog, centralističkog partijskog sistema nikako da zamru.

M. S.

Uzbuna u političkoj čaršiji

Kad se jedna politička struktura učvrsti, i kad joj bilo koja druga društvena snaga spolja poljulja ustaljeni način ponašanja i djelanja, onda se ona razljuti i razgoropadi. Čini joj se da to neko želi da joj drži lekciju kako treba vladati masom, a taj, pošto se ne nalazi u njenim rukama predstavlja opasnost po nju samu. Pošto birokratska psihologija ne može nikako da se pomiri da postoji neki drugi pravilan način mišljenja sem njenog, a pošto sebe smatra jedino kompetentnom da daje ocene i donosi odluke u ime društva, to je onda svako djelanje izvan njene ljuštire sumnjivo i podložno nečistim namjerama, te ga kao takvog treba što energičnije sprečavati.

Sama činjenica da čitav studentski pokret koji se ovih dana javio nije formalno uključen ni u kakvu birokratsku strukturu, a njegova ostrica se zapravo okrenula protiv ovog balasta, dovela je sve društvene faktore na veliki ispit iz lekije političkog vrednovanja sa stanovišta istine (a ne njenih surrogata). Mnoge organizacije iz ovih dana pohitale da zauzmu odgovarajuće stavove, tako da nema skoro ni jednog foruma koji se nije izjasnio o smislu i vrijednosti studentskog pokreta, koji se tako, za njih, fantomski pojavio.

Ali, ovaj, hijerarhizovana struktura političkih organizacija nije dozvoljavala onim donjim da se slobodnije postavje prema ovim »buntovnicima«. Trebalo je sačekati šta misli viši forum. Tako je i očekivala rigidna birokratska psihologija. I šta se desilo? Pošto se studentski pokret javio kao neka snaga koja ne priznaje pravo fotelje, već pravo istine, to je pogodilo

Komisija Izvršnog veća Skupštine socijalističke republike Srbije, obrazovana na sednici od 3. juna 1968. godine, u koju su ušli i predstavnici studenata, sa zadatkom da utvrdi pravo stanje stvari, tok događaja i eventualno prekoračenje ovlašćenja za upotrebu sile od strane organa bezbednosti, prilikom intervencije 2. i 3. juna o.g. u Novom Beogradu, donela je izveštaj u kome je došlo do bitnih razmimoilaženja. Tako ovaj izveštaj ima dva dela: onaj u kome se studenti i predstavnici Izvršnog veća Srbije slažu i onaj u kome se ne slažu.

IZVEŠTAJ

Komisija je ustanovila da je u večernjim časovima 2. juna 1968. godine došlo do većih nerada kod Radničkog univerziteta u Novom Beogradu, u trenutku kada je trebalo da počne priredba »Karavan prijateljstva« u organizaciji »Večernjih novosti« i Doma omladine Beograda.

Na izričiti zahtev organizatora, priredba je bila zakazana u koncertnoj sali Radničkog univerziteta, koja može da primi samo 400 posetilaca, a ne u Omladinskom naselju gde bi mogao da prisustvuje i veći broj gledalaca. Prema izveštaju Štaba omladinske radne akcije »Novi Beograd 1968« organizatori su postavili kao poseban uslov da priredbi prisustvuju samo brigadisti. Čak je rečeno da će program biti prekinut ukoliko priredbi budu prisustvovala i druga lica. U izveštaju se takođe navodi da predstavnici Studentskog grada, u danima pred priredbu, nisu ničim dali do znanja Štabu omladinske radne akcije da ovo treba da bude zajednička priredba, iako su ranije u više navrata studenti prisustvovali priredbama u brigadirskom naselju. Pored ovoga, zainteresovanim studentima koji su dolazili u Štab radnih brigada izričito je rečeno da ne mogu prisustvovati priredbi »Karavan prijateljstva«.

Prilikom ulaska brigadista u salu sa njima je pokušao da uđe i veći broj studenata i drugih omladinaca koji su nadirali u salu i redara i brigadira koji su ih pri tome sprečavali. Tom prilikom povredeno je više studenata i brigadira.

Masa koja se nalazila van zgrade počela je da razbija prozore i da demolira fasadu Doma. Posle toga, predstavnici brigadira i Radničkog univerziteta pozvali su miliciju da spreči sukob i zavede red. Najpre su stigla jedna patrolna kola sa tri milicionara. Pošto je tuča uzela ozbiljne razmere, na mesto događaja stiglo je još 40 milicionera i dvojica vatrogasna kola, sa zadatkom da prekinu tuču i da zaštite brigadiste koji su bili blokirani, odnosno zatvoreni u sali Radničkog univerziteta.

Kad su pripadnici milicije stigli na lice mesta, studenti i druga lica, koja su se nalazila van zgrade, bacali su kamenje i demolirali zgradu, a brigadisti su se branili. Fizičkog dodira između učesnika tuče nije bilo.

Da bi zavela red, milicija je bila prinudena da interviše palicama i šmrkovima iz vatrogasnih kola, kako bi potisnula masu od zgrade Radničkog univerziteta.

Prilikom intervencije milicije da obezbedi izlazak brigadista iz Doma u nekoliko navrata milicija je bila napadnuta kamenjem i kamenim kockama izvedenim iz zastora ulice, uz povike »udrite ih jer su nam ubili drugu«. Zatim su brigadisti pod zaštitom milicije, izišli iz Radničkog univerziteta i autobusima Gradskog saobraćajnog preduzeća prebačeni u Beograd. U toku intervencije milicije rad u uspostavljanju reda studenti su razbili kabinu jednih vatrogasnih kola i zauzeli ta kola iz kojih je vozač bio prinuđen da izide. Pošto su brigadisti prevezeni u Beograd prestao je sukob između milicije, brigadira i studenata.

Oko 23.00 časa u više navrata razglasna stanica u Studentskom gradu je pozvala studente da se vrate u svoje sobe. Pre toga prnela se vest da je ubijen jedan student, što je kasnije utvrđeno da nije bila istina.

Posle toga jedna grupa se uputila iz pravca Radničkog univerziteta u naselje brigadira koje se nalazilo u blizini i demolirala prednji deo baraka (razbila oko 112 stakala na prozorima). U tom trenutku milicija je ponovo intervenisala i sprečila nove incidente.

DEO IZVEŠTAJA KOJI SU NAPRAVILI STUDENTSKI ČLANOVI KOMISIJE, A KOJI PREDSTAVNICI IV SRS NISU PRIHVATILI

Oko 24.00 časova približno 3.000 studenata je na skveru pred Studentskim gradom održalo miting na kojem je odlučeno da se prestane sa divljanjem i na kojem su studenti izražavali svoje zahteve koje su odlučili da treba da prenesu Saveznoj skupštini, iste noći. Studenti su krenuli u koloni uzvikujući parole: »Tito-partija«, »Hoćemo posao«, »Radnici-studenti«, »Hoćemo bolje uslove«, i pevali su himnu »Budi se istok i zapad... Neodgovorni elementi, tokom puta umešani u povorku, činili su izgrede izvikivali neprijateljske parole. Uz put su neki studenti polupali korpe za otpatke Gradskog preduzeća za čistoću. Te noći su studenti legitimalni i predali miliciji brojeve ličnih karata nekih mladića koji su razbili prodavnicu »Vojvodina« i krali alkoholna pića.

Kada je povorka studenata stigla do podvoznjaka videla je da ga je zaposela milicija. Milicioneri su se nalazili i na šinama iznad podvoznjaka i u samom tunelu. Prvi redovi su bili sa nadvoznjaka zasuti kamenicama uz povike »Nazad« i uzvik »Pucamo«.

U dva mah smo pokušali da razgovaramo sa odgovornima i poslali delegaciju koja je bila kamenovana. Jedan od članova pogođen je mećima. Studenti su prišli bliže ali ih je više bilo pogođeno kamenicama.

Gnevni studenti zbog prolivene krvi i mnogih polupanih glava zapalili su vatrogasna kola i gurnuli ih u podvoznjak. Kola su se zaustavila kod bandere na levoj strani i tu izgorela. Tada je usledio juriš milicijaca sa povikom »ubi«.

Dok su svi studenti bili okrenuti ka podvoznjaku postavljen je drugi kordon milicijaca iz njih. Oni su takođe, navalili na studente. Da bi stigli do Studentskog grada, studenti su se morali probijati kroz kordon milicije pri čemu su mnogi premlaćeni palicama, ranjeni kamenicama, hašpeni i tučeni i za vreme sprovođenja kao i za vreme isleđenja. Oni su takođe bili psovani i nazivani pogrđnim imenima u stanici SUP-a.

Pri povlačenju ka Studentskom gradu studenti su razbili više prozora na nekim stambenim zgradama i izloge nekih prodavnica. Veliki deo pretučenih studenata nije stigao u Studentski grad, jer zbog težine povreda nisu mogli da se kreću. Tada su zastavljeni vozači i moljeni da teže povredene prevezu u bolnicu gde im je pružena pomoć. Među povredjenima, ranjen metkom, nalazio se i jedan radnik koji je bio sa studentima kod podvoznjaka.

Milicija je doterala jednu grupu studenata do prvog bloka i skoro je ušla u njega. Druga

IZVEŠTAJ KOMISIJE ZA ISPITIVANJE DOGAĐAJA NA NOVOM BEOGRADU

je grupa proganjala studente do Studentske menze gde su se čuli pucnji.

Neki pretučeni studenti iz sukoba sa brigadirima i milicionarima vikali su da treba upaliti naselje, jer su brigadiri navodno bili povod za sukob sa mladijama. Međutim, ti studenti nisu ni izašli na ulicu, jer su ulicom patrolirali milicioneri. Nekoliko sličnih povika čulo se i sa terase trećeg bloka.

Iste noći oko 4.00 časa je u razglasnoj stanici Studentskog grada formiran Akcioni odbor koji je imao za zadatak da organizuje miting ujutro.

3. juna počeo je u 8.15 časova miting u Studentskom gradu ispred IV bloka na igralištu, kojem su prisustvovali svi studenti Studentskog grada. Na mitingu su pročitani zahtevi studenata. Prisutni prorektori su preneli apsolutnu podršku studentima i saopštenje o prekidanju rada na Beogradskom univerzitetu za sedam dana za koje vreme će se tražiti ispunjenje istih. Na transparentima koje su studenti držali pisalo je: »Imamo li Ustav«, »Studenti, radnici«, »Dole šef ubica Bugarčić«, »Tito — Partija«, »Pucali su u nas«, »Ja sam prebijen«, »Zagarantovana sloboda štampe?«, »Podimo svi«, »Tražićemo sva obećanja«, »Ne borimo se samo za nas«, i izvikivale su se parole »Tito — Partija«, »Hoćemo posao za sve«, »Radnici, studenti«, »Ubice«, »Dole crvena buržoazija«.

Na mitingu je usvojen predlog da se krene na mirne demonstracije ka trgu Marksa i Engelsa, gde bi se izneli zahtevi studenata.

Oko 9.30 časova povorka je krenula sa zastavama države i Saveza komunista, noseći sliku Marksa i Tita i pevajući: Himnu, Internacionalu ili uzvikujući parole »Druže Tito, mi Ti se kujemo da sa tvoga puta ne skrenemo«, »Tito — Partija«, »Hoćemo posao«, »Studenti, radnici«. Povorka se kretala ulicama: Beograd — Zareb, Studentska ulica i ulica Pariske komune.

Među prvima kolovozom su se kretali profesori i prodekani. Uz put su dežurni pazili da se među studente ne infiltriraju neodgovorni dečaci i mogući provokatori.

Pred Opštinom Novi Beograd studenti su počeli da ulaze u gusti špalir milicijaca. Čuli su se povici »Ubice«. Na povike studenata milicija nije reagovala. Kada je stigla do podvoznjaka, povorka je naišla na kordon milicije i bila zastavljena. Sam podvoznjak je bio blokiran kamionima.

Uskoro su počeli pristizati državni i politički rukovodioci (kao i sekretari SUP-a) koji su sa studentima i profesorima počeli otvoreni dialog. Masa koja se sve više uzbuđivala, u više navrata se zatalasala prema miliciji i energično zahtevala da joj se dozvoli prolaz. Ali, studentski redari i neki profesori su telima zadržavali povorku da ne krene vičući »Sedi dole«, tada su prvi redovi posedali.

Političari su se sa predstavnicima studenata povukli u stranu pokušavajući da pronađu rešenje ove situacije. Prošlo je oko dva sata u razgovoru koji nisu davali nikakve rezultate. Postojala su dva predloga: da delegacija ide u SIV ili da svi studenti pođu na plato pred SIV, kako bi se na većoj površini rasteretila gužva. Predstavnici studenata su garantovali za red. Ovakvo odugovlačenje je umorilo demonstrante tako da su poslednji redovi počeli da se razilaze.

U više navrata su studenti sa kola predlagali da se krene u redovima po četiri u Beograd.

U momentu dok je grupa studenata (oko 12.00 časova) koja je razgovarala sa društveno-političkim radnicima krenula ka studentima da ih obavesti o razgovoru, milicija je bez upozorenja napala na studente. Milicioneri su tukli palicom, bacali suzavac, a neki su pteglili i pištolje. Neki gradani, po izjavama očevidaca su zaštićivali tučene studentkinje i uvodili ih u zgrade. Studenti su ponovo proterani u Studentski grad.

Treba napomenuti da pri povlačenju nije bilo nikakvih razbijanja društvene i privatne imovine, iako su tokom povratka studenti bili tučeni.

Prema dobijenim podacima od 6. juna 1968. godine iz protokola bolničkih ustanova i stanica za hitnu pomoć kao i iz Doma zdravlja, u Novom Beogradu i Studentske poliklinike, u kupan broj registrovanih povredjenih lica je 169 (9 brigadista, 134 studenata, 21 milicionar i pet građana). Od svih povredjenih 157 lica je otpušteno kući posle pružene ambulantne pomoći, a 12 povredjenih (jedan brigadista, osam studenata, dva milicionera i jedan građanin) zadržani su na lečenju u bolnicama i Studentskoj poliklinici. Do 6. 6. 1968. četvorica su otpušteni iz bolnice tako da je toga dana ostalo na lečenju još osam lica (6 studenata, jedan milicioner i jedan građanin).

U ovim događajima pričinjene su znatne materijalne štete na javnim objektima i privatnoj imovini. Prema nepotpunim podacima do sada utvrđena šteta iznosi oko 130 miliona s. dinara.

ZAKLUČCI PREDSTAVNIKA STUDENATA U ZAJEDNIČKOJ KOMISIJI REPUBLICKOG IZVRŠNOG VEĆA

1. Predstavnici studenata u komisiji izjavljuju da studenti nisu prijavili svoju manifestaciju ali zbog stvorene situacije i hitnosti rešenja zahteva, nisu mogli da očekaju odobrenje, jer je za njega potrebno 48 časova prethodne najave. (Misli se prvenstveno na sukob od 3. juna 68. u 12 časova kod podvoznjaka).

2. Predstavnici studenata u komisiji, po izjavama očevidaca i povredjenih, kao uhapšenih izjavljuju da je milicija zloupotrebila svoja prava u više mahova brutalno tučući studente čak i u stanici milicije, i upotrebom vatrenog oružja.

Predstavnici studenata u komisiji konstatuju po izjavama učesnika da se prisutni političari nisu dobro snašli u komplikovanoj situaciji da spreče sukob iako je bilo takvih pokušaja.

3. Predstavnici studenata u komisiji Republičkog izvršnog veća tokom celog rada su se konsultovali sa predstavnicima studenata i koristili su izjave očevidaca i učesnika, kao i priložene materijale SUP-a. Beograd, 10. jun 1968.

IDU DANI

(odlomak iz duže poeme)

DA NESTANU MNOGE SJENE
NEKA OVA PRIČA KRENE
IDU DANI...

PO ULICI STUDENT PEVA
DOK NAD GLAVOM
PENDREK SEVA
IDU DANI...

U DRŽAVI NA SVI STRANI
STUDENTI SU BLOKIRANI
IDU DANI...

NA RADIJU SVASTA KAZU
DAL SU SVESNI KOLKO LAŽU
IDU DANI...

OD ŽIVOTA NA SVI STRANI
BIROKRATI RAZBACANI
IDU DANI...

VILE NIĆU NA SVE STRANE
REFORME SU IZIGRANE
IDU DANI...

NAROD KAŽE ŠTA SU PRAVA
KORUPCIJI DOLE GLAVA
IDU DANI...

»STUDENT« NAMA ZABRANIŠE
PA TO ZATIM ZAŽALIŠE
IDU DANI...

SKUPŠTINSKI SE ZAKON KROJI
NAZADNI SE SVAKI BOJI
IDU DANI...

I CINIZMU MESTA NEMA
BUDI ONOG KOJI DREMA
IDU DANI...

SVI SU SADA OPET S NAMA
NE BOJTE SE NOVIH DANA
IDU DANI...

(U toku mitinga pojavilo se ovaj spev)

INTERPRETACIJE

Pitali jednog čoveka da li će dati sina na studije.

— Neću! Mogu i ja da ga bijem!

CUJE SE

Zašto studenti nisu gledali televizijski prenos fudbalske utakmice »Italija — Jugoslavija«.

— Morali bi da kliču: »Plavi, plavi!«

NAJNOVIJA VEST

Milicioneri se masovno interesuju o uslovima upisa na fakultete.

— Da, primimo drugove! Stalno su bili pored nas.

STATUA

Posle upada milicionera u zgradu Likovne akademije, redari su primetili da je jednoj statui — prebijena ruka.

Privremena zabrana rasturanja lista „Student“

po drugi put

OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO
Br. Ut. 37/68

Beograd, 8. juna 1968. godine

Na osnovu člana 53. Zakona o štampi i drugim vidovima informacija, donosim

R E Š E N J E

o privremenoj zabrani rasturanja lista »Student« godina XXXII — vanredni broj od 8. juna 1968. godine, koji izdaje Uredništvo štamparije Saveza studenata iz Beograda ulica Svetozara Markovića broj 79/II, čiji je glavni i odgovorni urednik Đorđe Vuković i koji se štampa u Grafičkom preduzeću »Glas« u Beogradu — Vlačkovićeva ulica broj 8.

zbog povrede propisa iz člana 52, stav I tač. 2. Zakona o štampi i drugim vidovima informacija, pošto se u ovom broju lista donose takve vesti, komentari i tvrdjenja kojima se izaziva uznemirenje građana i ugrožava javni red.

OBRAZLOŽENJE

List »Student« — godina XXXII vanredni broj od 8. juna 1968. godine, donosi informacije, komentare i opise koji ne odgovaraju činjeničnom stanju, kao i navode čija tumačenja mogu izazvati uznemirenje građana i remetiti javni red i mir. Tako:

Na prvom strani pod naslovom »Jedinstvo pokreta« »Vesti javne i poluprivne, grčne laži i perfidne interpretacije tekstova našeg Akcionog programa, lažne poruke, letici i sl. ih su u velikom valu, da dovedu pojedine fakultete u zabludu, pa da posle lakše dovedu u to stanje i neke druge fakultete, i tako redom«. I dalje: »Mnogi ljudi ne mogu, bukvalno ne mogu, da o jednakosti treba, da — nas ovde, razgovarati. Među te ljude spada i jedan broj onih vrlo moćnih i najmoćnijih ljudi i slojeva, od kojih i potiču svi pokušaji klevete, razbijanje, podvala i sl.«

Na prvom strani preko teksta napisano »Ko stoji iza izjava mnogih radnih kolektiva« u crvenom tisku ističe se parola: »U sutra bez onih koji su, upropastili juče«, a desno od te parole: »Radnici se savljaju — birokrati uživaju.«

U članku pod naslovom »Ko stoji iza izjava mnogih radnih kolektiva« pokušava se da se instituta, naznačavajući polustatna i nedorečeni misli da ne postoje... »negativne ocene koje nam izriču mnoge radne organizacije«. Ovo zbog toga jer je: »Osnovna odlika tog fenomena, tih pisama radnih kolektiva koja liče jedno na drugo, jeste protivurečnost. I to je jedna osobita vrsta protivurečnosti koja je nespojiva ni sa najelementarnijim osećanjem istorijske situacije. To nije svojstveno radničkoj klasi. I dalje: »U ovo kolo besmislica ušla je još jedna pozamašna. Radnički kolektiv i ne vide šta piše u studentskim programima. Oni te programe čitaju od pozadi i tu i zahtevaju. I na kraju: »Da budem određen, birokratija ove vrste koja stoji iza ovakvih akcija i želi da inscenira konflikte između radnika i studenata jeste i birokratija u Savezu komunista i birokratija u proizvodnji i u državnim službama, a posebno je jaka ona u štampi.« Pri pokretu radnika i studenata, birokratija oseća da gubi to pod nogama, oseća da se gube ona tamna mesta u kojima ona najradije prebiva, pa u strahu povlači besmišlene poteze. Zapitajmo se da li je bilo u poslednje vreme tako lošije procene političkog stanja, da li je većih besmislica

koje su se nudile kao objašnjenje onoga što se zbiva i slično».

Na strani 2. u članku pod naslovom: »Profesor Nikola Cobelić — postoji tajni kanal preko kojeg se širi fama među radnike« u kome se naročito izrazito insistira na tome da postoji nekakva »tajna snaga« koja se obrazlaže sledećim rečima: »moram sa žaljenjem da konstatujem da postoji neki periferijski partijski kanal preko kojeg se širi fama među radnike o tobožnjem divljanju studenata, o tome da su njihove akcije motivisane rušilačkim strastima i instinktima«. I dalje: »... to ne bi smeo biti razlog da se guše naša elementarna demokratska prava, pravo zbora i dogovora, pravo na javno manifestovanje naših raspoloženja i mirne demonstracije«. Kao i: »Potpuno je površno odvajati suštinu njihovih zahteva od primenjenih metoda. To bi umanjilo punu vrednost i puni značaj ove akcije.

I pored postojanja i rada zajedničke komisije društveno-političkih organa i predstavnika studentskih organizacija koje ispituju odgovornost za događaje od 2. i 3. o. m. na Novom Beogradu, — u navedenom članku se haragrirajući navodi: »Pojačavaju se mere represije i ograničavanja slobode. Pored zabrane javnih manifestacija, došla je zabrana »Studenta« glasila beogradskih studenata. Milicionerska opsada Univerziteta traje i dalje, u prkos suprotnih obećanja. Vrše se neprijatni moralni pritisci na institucije i organizacije koje bezrezervno podržavaju sadašnji studentski pokret. Ne može se preći ni preko činjenice da do sad još nije niko povukao političke konsekvence za primenu nasilja protiv studenata. Čak ni simboličnog odjeka na ovaj opravdani zahtev nezavisno od preduzetog toka istrage.

Na strani 3. pod naslovom: »Povredjeni pričaju iznose se svedočenja povredjenih studenata i studentkinja koji imaju nesumnjivi cilj da svojom jednostranošću izazovu uznemirenje među građanima.

Takav isti cilj ima i navođenje slučaja pod naslovom: »Milicioneri spaljivali »Studenta«.

I u ostalim natpisima, kao: »Upad milicionera u Likovnu akademiju«, »Zabalećke«, »O sredstvima informisanja javnosti, miliciji, moraju, i nećem drugom« i dr., na sličan način a u istom cilju piše se i dalje komentari.

Se izloženo na osnovu citiranih propisa nalazim da je ovaj broj lista »Student« takvog sadržaja da izaziva uznemirenje građana i doprinosi ugrožavanju javnog reda i mira. Privremenom zabranom vanrednog broja lista »Student« od 8. o. m. dato je — u osnovi — upozorenje o tome da, u ovome momentu, slični sadržaji mogu negativno delovati na održanje javnog reda i mira... što međutim, nije pravilno shvaćeno od strane Redakcije lista »Student«.

Ovo rešenje dostavljam:

1. Okružnom sudu u Beogradu.

2. odgovornom uredniku lista »Student« na adresu: Beograd, ulica Svetozara Markovića broj 79/II i

3. Sekretarijatu za unutrašnje poslove SG Beograda sa nalogom da sve primerke štampane stvari privremeno odnese a da isto tako zapečati štamparski slog kao i da o izvršenju ovoga rešenja obavesti ovo Tužilaštvo.

OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO
SPASOJE MILOŠEV, SR.
(MP)

STUDENT
STUDENT
STUDENT

IZLAZI UTORKOM
CENA 30 PARA
POSTANSKI FAH 692

STUDENT

UREĐUJE REDAKCIJSKI KOLEGIJUM
BORISAV DŽUVEROVIĆ, ALIJA HODŽIĆ, ALEKSANDAR ILIĆ, KEMAL KURSPAHIĆ, BRANKA OTASEVIĆ,
RAJKO PAVIČEVIĆ, MILISAV SAVIĆ

GRAFIČKI UREDNIK
FLORIJAN HAJDU

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
ĐORĐIJE VUKOVIĆ

IZDAVAČ UNIVERZITETSKI ODBOR — UREDNIŠTVO I ADMINISTRACIJA BEOGRAD, SVETUZARA MARKOVIĆA BROI 79/II — TELEFON 643 894 — LEKCIJACARACU 848-121/2 — GUDJENSJA PREPIŠAJA 8 01. NARA; ZA INOSTRASTVO 18. DINARA — ŠTAMPA »GLAS« BEOGRAD, VLAJKOVIĆEVA 8.

